

Τὰ πλεῖστα τῶν τελευταίων ἔργων ἀναφέρονται εἰς τὰς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ἀνακαλύψεις του, ὅπου διέτριψε τετράμηνον τῷ 1880 καὶ καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ θάρος τοῦ 1890.

Ὁ κ. Λάμπρος, ὅστις ὑπῆρξε καὶ εἰς τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ, τοῦ οὐκ ὀλίγας ἐκδουλεύσεις παρσχόντος εἰς τε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν κοινωνίαν, κάτοχος σπανίας καὶ ζηλευτῆς ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως, γλαφυρὸς δὲ καλλιτέχνης τῆς γλώσσης, δὲν παύει συνεισφέρων τὴν συνεργασίαν αὐτοῦ εἰς πολλὰ ἑλληνικὰ φύλλα, διατελῶν ἅμα τακτικὸς συνεργάτης καὶ τοῦ ἀγγλικοῦ περιοδικοῦ Athenaeum, τοῦ γερμανικοῦ Jahresberichte für Geschichtswissenschaft, Byzantinische Zeitschrift, καὶ πολλῶν ἄλλων.

ΠΑΙΔΙΑ ΘΕΑΤΡΙΖΟΜΕΝΑ

ΕΤΡΙΝΑ προχθές τοὺς ὀφθαλμούς μου, ἀναγνοὺς ἐν ταῖς ἑφημερίσιν, ὅτι εἰς τῶν φιλάνθρωπικῶν συλλόγων τῆς πρωτεύουσας ἔμελλε νὰ ἐνεργήσῃ δημοσίᾳ παράστασις καλλιτεχνικήν, ὡς ἠγγέλλετο, πρὸς εἰσπραξίν χρημάτων ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ, ὃν προτίθεται. Οἱ δὲ ὑποκριταὶ δὲν ἔμελλον νὰ εἶνε ἐκ τῶν συνήθως ἀναβαινόντων τὰ ἰκρία τῆς σκηνῆς, ἀλλὰ παιδία, μικροὶ μαθηταὶ καὶ ἀνήλικοι μαθήτριά ἐνόστῶν παρθENAγωγείων τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ αἱ ἑφημερίδες, δημοσιεύουσαι ἄνευ μεταβολῆς, ὡς πολλάκις, τὴν σταλεῖσαν ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων ἀγγελίαν, ἐφαίνοντο παροτρύνουσαι τὸ κοινὸν νὰ παραστῆ εἰς τὸ ὄρατον θέαμα, καὶ δὲν εὐρέθη καμία νὰ ῥήξῃ κραυγὴν κατὰ τοῦ ἀτόπου.

Καὶ δὲν ἦτο ἀτοπώτατον ἐκεῖνο ὅπερ ἐνήργουν καὶ οὕτω διεφθίμιζον οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἢ μᾶλλον αἱ ἐνδιαφερόμεναι, ἢ κυρία ἢ διευθύνουσα τὸ παρθENAγωγεῖον καὶ αἱ κυρίαί αἱ διοικοῦσαι τὸ ἄσυλον; Πῶς δὲν ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν οὐδὲ μιᾶς τῶν δευτέρων τούτων νὰποκρούσωσι μετ' ἀγανακτήσεως τὸ προταθὲν εἰς αὐτὰς ὑπὸ τῆς παρθENAγωγοῦ, ἐπειδὴ βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν, ὅτι ἐκεῖναι εἶνε αἱ τὸ πρῶτον ἐπινοήσασαι τὴν ἐορτήν; Ἐν τῇ προκειμένη περιστάσει

δὲν ἔκαμνε χάριν ἢ διευθύντρια τοῦ σχολείου εἰς τὸ ἄσυλον, ἀλλ' αἱ ἄλλως φιλόανθρωποι δέσποιναι αἱ διοικοῦσαι τὸ ἄσυλον ὑπεχώρουν εἰς τὴν διαφημιστικὴν ἐπίδειξιν τοῦ σχολείου.

Ἄλλὰ ποῦ ἐνέκειτο τὸ ἄτοπον, θὰ εἶπη ὁ ἀναγνώστης; Δὲν εἶνε ἀπ' ἐναντίας ὥραϊον νὰ βλέπη τις τρυφερὰ κοράσια καὶ ἀναύξητα παιδιὰ συντελοῦντα διὰ τῶν παιδικῶν αὐτῶν μόχθων εἰς ἔργον φιλόανθρωπον; Καὶ δὲν ἦτο ὥραϊα ἢ θεὰ τῶν νεαρῶν ὑποκριτῶν ἀγωνιζομένων διὰ τῆς παιδικῆς των ἀφελείας νὰ τέρψωσι τοὺς θεατάς; Ἴσως ὑπῆρξάν τινες οὕτω σκεφθέντες καὶ μεταβάντες εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν καὶ εὐεργετικὴν ἐκείνην παράστασιν. Δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω τὸ πρᾶγμα, διότι οὔτε παρέστην εἰς τὸ θέαμα, οὔτε πρέπον θεωρῶ νὰ συντελῶμεν διὰ τῆς παρουσίας ἡμῶν εἰς τοιαῦτα ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἀντιπαιδαγωγικὰ ἐπινοήματα διδασκαλικῆς ἀσχεψίας. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅμως, ὅτι διὰ τοὺς ἔχοντας νοῦν καὶ καλαισθησίαν τὸ θέαμα ὑπῆρξε πάντως ἀηδὲς μᾶλλον ἀντὶ καλλιτεχνικοῦ καὶ βλαπτικώτατον ἀντὶ εὐεργετικοῦ.

Μόνον μωροὶ γονεῖς ἐδικαιοῦντο νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τάνηλικα αὐτῶν τέκνα νὰ παρουσιασθῶσιν ἐν τρυφερᾷ ἡλικίᾳ δημοσίᾳ ἀντιδιαλεγόμενα καὶ μωρολογοῦντα, ἀκκιζόμενα καὶ ψευδεπιδεικτιῶντα ἔστω καὶ χάριν φιλοανθρωπικοῦ σκοποῦ. Τὸ ὀλίγον κέρμα, ὅπερ διὰ τοιούτων μέσων εἰσεπράχθη, ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ αὐτόχρημα ἀφιλόανθρωπον πρὸς τὰ μικρὰ ἔκείνα ὄντα, ἅτινα ὁ μὲν Θεὸς ἐμόρφωσεν εἰς ἀνθρώπους, ἢ δὲ σχολικὴ ἐπίδειξις δὲν ὤκνησε νὰ μεταβάλῃ εἰς πιθήκους. Πάντες οἱ γονεῖς, ὅσοι ἔχομεν τέκνα καὶ ἀγαπῶμεν αὐτὰ μετ' ὅλον τῆς ψυχῆς ἡμῶν τὸ φίλτρον, μειδιῶμεν εὐφροσύνως εἰς πᾶσαν αὐτῶν κίνησιν, χαιρετίζομεν γηθόσουνοι τὸ πρῶτόν των ψέλλισμα, οἶονεὶ κομπάζομεν ἐπὶ τῇ παιδικῇ αὐτῶν εὐφυίᾳ καὶ ἀναπτύξει. Ἄλλὰ τὸ πρᾶττομεν καὶ πρέπει νὰ το πρᾶττωμεν καθ' ἡμᾶς αὐτούς, μὴ παρακεντοῦντες τὴν ψευδεπίδειξιν αὐτῶν, ἀφίνοντες αὐτὰ ἐν ὅλῃ τῇ παιδικῇ των ἀφελείᾳ, μὴ ταράττοντες τοὺς παιδικούς των κύκλους, μὴ νοθεύοντες τῆς μικρᾶς αὐτῶν ἡλικίας τὴν ἀπλότητα καὶ τὰς χαράς, μὴ μεταμορφόνοντες αὐτὰ εἰς μικρομεγάλους. Ἐξω τῆς φυσικῆς των χάριτος, ἔξω τῆς πατρικῆς ἡμῶν καρδίας,

αί κινήσεις αὐτῶν εἶνε γελοῖαι, οἱ λόγοι των μωροί, αἱ νηπιάζουσαι πράξεις αὐτῶν δὲν κινουῦσι πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον. Εἰς τὰ παιδία τῶν ἄλλων, ἐκτὸς ἂν ἐπιβάλλεται ἡμῖν νὰ παιδαγωγήσωμεν αὐτά, δὲν εὐρίσκομεν ἦν εἰς τὰ ἡμέτερα χάριν. Ὅ,τι τὸ γέννημα τῶν ἡμετέρων σπλάγγων λέγει ἢ πράττει, ἀνεχόμεθα ἢ καὶ θαυμάζομεν, καὶ μωρὸν ἂν εἶνε. Ἄλλὰ δὲν βλέπω κανένα λόγον νὰ θαυμάζωμεν ἢ κἂν ἀνεχώμεθα τὸ μωρὸν, τὸ αὐτόχρημα παιδικόν, τὸ νηπιάζον εἰς τὰ παιδία τῶν ἄλλων. Εἶνε συγκατάβασις ἐπιβαλλομένη ἐνίοτε ὑπὸ κοινωνικῶν λόγων, ἀλλὰ ψευδής, κατὰ βάθος ψευδής.

Διὰ τί λοιπὸν μᾶς καλεῖτε νὰ θαυμάσωμεν τὴν μωρίαν τῶν εὐφυῶν παιδίων, τῶν *enfants terribles*, ὧν τὴν ἀνατροφὴν ἐνεπιστεύθησαν εἰς ὑμᾶς οἱ γονεῖς αὐτῶν; Καλέσατε αὐτοὺς τοὺς γονεῖς των ἐντὸς τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ σχολείου σας, καλέσατε τὸ πολὺ καὶ τοὺς συγγενεῖς των, εἰ καὶ αἱ τοιαῦται ἐπιδεικτικαὶ ἐξετάσεις ἔχουσιν ἀπὸ πολλοῦ ἤδη καταδικασθῆ ὀρθῶς ὑπὸ τῆς παιδαγωγικῆς. Ἄλλὰ πρὸς θεοῦ, διὰ τί τοιαύτη δημοσίη πανήγυρις νηπίων; Εἶνε καλλιτεχνικὴ ἀπόλαυσις; Ἐἴσθε πολὺ συγκαταβατικά, κυρίαί μου, πρὸς θέαμα προσοχθίζον πάντα ἔστω καὶ ἀπώτατα συνδεόμενον πρὸς τὰς καλλιτεχνικὰς ἀπολαύσεις. Καὶ θέλετε λοιπὸν νὰ κροτήσωμεν τὰς χεῖρας, βλέποντες τὸ παρασκευασθὲν παρ' ὑμῶν θέαμα; Ἄλλὰ δὲν ἐννοεῖτε, ὅτι πᾶσα κίνησις τῶν χειρῶν πρὸς ἐπικρότησιν τῶν ἀθῶων ἐκείνων ὑπάρξεων κινεῖ ἐν τῇ εὐπλάστῳ αὐτῶν καρδίᾳ μυρία ἀνάρμοστα πρὸς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν αἰσθήματα καὶ πάθη; θὰ κομπορρημονήσωσι, θὰ ποβάλωσι κατὰ μικρὸν τὸ ἄρωμά των τὸ παιδικόν, τὸ αἰσχυνηλὸν ἐκεῖνο ἐρύθημα τῆς αἰδοῦς, τὸν ἄριστον τῆς νηπίας ἡλικίας κόσμον, θὰ καταληφθῶσιν ὑπὸ ζηλοτυπίας πρὸς τοὺς συμπαίκτορας τοὺς παρευδοκιμοῦντας αὐτοὺς ἐν τῇ δημοσίᾳ ἐκείνῃ ἐπιδείξει, θὰ καταληφθῶσιν ὑπὸ μεγαλομανίας, θὰ γίνωσιν ἀναιδεῖς ἀφ' οὗ τὰ ἔπεισαν, ὅτι δύνανται οὕτως ἄνευ αἰδοῦς καὶ ἀνασκοπῆς ἀντιμετωπιῶσιν ἑκατοστυὰς ἡλικιωμένων θεατῶν, ὧν ἐνώπιον θεατρίζονται τάνῃλικα ἐκεῖνα, ἅτινα ἔπρεπε νὰ μένωσιν ἀναυδα καὶ ἐντροπαλὰ ἐνώπιον συνελεύσεως μεγάλων.

Ἄλλὰ θ' ἀντιτείνητε, ὅτι ἡ συναίσθησις τοῦ ἀγαθοῦ ὅπερ προξενοῦσι διὰ τῶν κόπων των θὰ ἐμποιήσῃ εἰς τὴν μικρὰν αὐτῶν ψυχὴν ὀρμᾶς γενναίας. Καὶ τοῦτο ψευδές, οὕτω γινόμενον. Εἶνε ἀστοχωτάτη καὶ βλαπτικὴ ἢ μετ' ἐπιδειξέως φιλάνθρωπία. Ἄς μάθωσι νὰ ἐλεῶσιν ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύστῳ, χωρὶς νὰ τὸ διατυμπανίζωσι διὰ τῶν ἐφημερίδων ἐν ἡλικίᾳ, καθ' ἣν τὸ ὄνομα τῶν παιδίων ἐν κοινωνίᾳ μὴ νοσοῦση δὲν πρέπει νὰ τυπώνηται, τὸ δὲ τῶν κορασίδων μολύεται δημοσιεύμενον. Εἶνε ἄτοποι, παρὰ πολὺ ἄτοποι καὶ ἀντιπαιδαγωγικαὶ αὐταὶ αἱ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων μεταμορφώσεις τῶν κορασίδων εἰς μικρὰς quêtesuses μὲ ἰδίαν στολὴν, μὲ ἴδιον πρόγραμμα, μὲ ἰδίας προετοιμασίας καὶ ἀκκισμούς. Εἶνε πολὺ ὀλεθρία διὰ τὸ μέλλον αὐτῆ ἡ συναίσθησις, ὅτι μειδιῶσιν ἐκ παρασκευῆς, ὅπως δῆθεν εὐεργετήσωσι, καὶ τὸ μειδιάμα τῶν πληρόνεται ὅτι χαριεντίζονται χάριν φιλάνθρωπίας, ἀμειβομένης διὰ κερματίων ὅτι ἐγκαταλείπουσι τὸν κόλπον τῆς μητρὸς καὶ τὰ γόνατα τοῦ πατρὸς διὰ νὰ εὐφρολογήσωσι δημοσίᾳ, διὰ νὰ πιθηκίσωσι τοὺς μεγάλους καὶ τὰς μεγάλας ἐπὶ μισθῷ. Μὴ ἐμβάλλετε εἰς τὸν νοῦν τρυφερῶν παρθένων, ὅτι δύνανται νὰ γείνωσιν ὦνιοι ἔστω καὶ χάριν ἐνὸς ἀσύλου. Φιλάνθρωπία, φιλάνθρωπία, ὅποσα κακὰ διαπράττονται ἐπ' ὀνόματί σου. Ἄφες, φιλάνθρωπία, τὰ παιδία νὰ εἶνε παιδία. Θὰ εἶνε τοῦτο τὸ ἀληθῶς φιλάνθρωπότερον τῶν ἔργων σου.

Ἀθήναι, 29 Ἰουνίου.

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Εἰς ἀρχιψεύστην

Τόσα μᾶς κόβεις ψέματα καὶ τόσα παραμύθια,
Ποῦ ἀκόμα ψέματα μᾶς λὲς κλ' ἂν 'πῆς καμμιὰ ἀλήθεια!